

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

พินัยกรรมเป็นสิ่งที่ถูกบัญญัติไว้ในหลักกฎหมายอิสลามซึ่งบรรดานักกฎหมายอิสลามได้เรียบเรียงกฎหมายอิสลามเป็นหมวดหมู่โดยเริ่มจากศาสนบัญญัติ กฎหมายพาณิชย์ กฎหมายลักษณะครอบครัวมรดก พินัยกรรม กฎหมายอาญาและกฎหมายระหว่างประเทศ(มุหัมมัด, 2551: คำนำ) อัลลอฮ์ ﷻ ได้บัญญัติการทำพินัยกรรมผ่านท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เพื่อเป็นความเมตตาและปรานีต่อปวงบ่าวของพระองค์ โดยการเปิดทางให้มุสลิมได้กำหนดส่วนหนึ่งจากทรัพย์สินของเขาก่อนเสียชีวิตไว้เป็นกุศลกรรมต่างๆที่จะยังประโยชน์แก่คนยากจนและผู้อยู่ในภาวะจำเป็นด้วยความดี และจะนำมาซึ่งผลบุญและการตอบแทนที่ดีให้แก่ผู้มอบพินัยกรรมในห้วงเวลาที่เขาได้ถูกปิดกั้นจากการทำงานที่ดีอื่นๆ(มุหัมมัด อัศ-ศุwayญรีย์, 2552: 1) ดังนั้นการทำพินัยกรรมในอิสลามจึงมีหลักฐานจากอัลกุรอาน¹และสุนนะฮ์อย่างชัดเจน อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ كَتَبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمْ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴾

(البقرة: 180)

ความว่า “การทำพินัยกรรมให้แก่ผู้บังเกิดเกล้าทั้งสอง และบรรดาญาติที่ใกล้ชิดโดยชอบธรรมนั้นได้ถูกกำหนดขึ้นแก่พวกเขาแล้ว เมื่อความตายได้มายังคนหนึ่งคนใดในพวกเขา หากเขาได้ทิ้งทรัพย์สินสมบัติไว้ ทั้งนี้เป็นหน้าที่แก่ผู้ยำเกรงทั้งหลาย”

(อัลบะเกาะเราะฮ์: 180)

¹ อัลกุรอาน (القرآن) คัมภีร์สำคัญสูงสุดของชาวมุสลิมซึ่งรวบรวมคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ประทานให้แก่มนุษยชาติโดยผ่านท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ตั้งแต่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเราะสุล ﷺ เมื่อมีอายุได้ 40 ปี จนกระทั่งท่านเสียชีวิตเมื่ออายุได้ 63 ปี (บรรจง บินกาชัน, 2547:18)

² สุนนะฮ์ คือ คำพูด การกระทำ การยอมรับ มารยาทและชีวประวัติทุกอิริยาบถตามธรรมชาติของท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ ก่อนได้รับการแต่งตั้งหรือหลังจากได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนบี ﷺ (อับดุลเลาะ การ์รีนา, 2551:90)

อายะฮ์ข้างต้นนี้ได้ครอบคลุมถึงบทบัญญัติการทำนิกกรรมให้กับบุคคลทั้งสองและญาติใกล้ชิด แม้แต่สิ่งดังกล่าวนี้เป็นสิ่งจำเป็นตามทัศนะที่ถูกต้องก่อนอายะฮ์เกี่ยวกับการแบ่งมรดกถูกประทานลงมา เมื่ออายะฮ์เกี่ยวกับการแบ่งมรดกถูกประทานลงมาอายะฮ์นี้จึงถูกยกเลิก (Ibn Kathir, 2010: 1/84) ดังนั้นการทำนิกกรรมให้แก่บิดามารดาและญาติผู้มีสิทธิ์รับมรดกในอายะฮ์นี้นั้น ถูกยกเลิกด้วยสุเราะฮ์อันนิสาฮ์ อายะฮ์ที่ 11-12 ซึ่งเป็นอายะฮ์ที่กำหนดอัตราส่วนของผู้มีสิทธิ์รับมรดก ดังนั้นบิดามารดาเป็นผู้มีสิทธิ์รับมรดก จึงไม่มีสิทธิ์ในทางนิกกรรม (อับดุลวะฮาบ เหาวาส, 2555: 244) ส่วนการทำนิกกรรมให้แก่ผู้ที่ไม่ใช่ทายาทรับมรดกของตน ในแนวทางที่เป็นความดีต่างๆ เป็นสิ่งที่มีสตะฮ์ (ควรกระทำ) แต่อาจเกิดเหตุการณ์บางอย่างทำให้การทำนิกกรรมไปสู่ข้อกำหนดอื่นที่ไม่ใช่มีสตะฮ์ได้ (อรุณ บุญชม, ม.ป.ป.: 5/36)

วะศียะฮ์ (وَصِيَّةٌ) ข้อผูกมัด คำสั่งที่ต้องได้รับการปฏิบัติ นิกกรรม คำสั่งเสียอิสลามไม่ปฏิเสธการทำวะศียะฮ์ ถ้าหากวะศียะฮ์นั้นไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งอิสลาม เช่น ในกรณีของมรดก อิสลามไม่อนุญาตให้เจ้าของทรัพย์สินทำนิกกรรมยกมรดกให้แก่ทายาท หรือผู้หนึ่งผู้ใดคนหนึ่ง ในสามของจำนวนมรดกหลังจากการชดใช้หนี้สินแล้ว ด้วยเหตุที่วะศียะฮ์เป็นสิ่งที่ต้องได้รับการปฏิบัติ ดังนั้นการวะศียะฮ์สิ่งใดไม่ว่าจะโดยวาจาหรือโดยลายลักษณ์อักษรจะต้องมีความชัดเจนและจะต้องมีพยานรับรู้อย่างน้อย 2 คน ทั้งนี้เพื่อที่จะไม่ก่อให้เกิดข้อสงสัยหรือความเคลงใจในหมู่ผู้เกี่ยวข้องกับวะศียะฮ์ (บรรจง บินกาซัน, 2547: 147) ดังนั้นเพื่อเป็นการเปิดช่องทางให้มุสลิมได้อิบาดะฮ์ต่ออัลลอฮ์ ﷻ ที่นอกเหนือจากการละหมาด การถือศีลอด การประกอบพิธีหัจญ์ การบริจาคทาน หรือการแสดงความภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ ในรูปแบบต่างๆ สำหรับผู้ที่มีทรัพย์สินมากมาย ฐานะร่ำรวย ไม่มีหนี้สิน อิสลามส่งเสริมให้ทำนิกกรรมไม่เกินหนึ่งในสามของทรัพย์สินทั้งหมดให้แก่บุคคลที่ไม่ใช่ทายาทของตน เพื่อเป็นการส่งเสริมและช่วยเหลือเกื้อกูลแก่บุคคลที่ยากไร้ ให้มีโอกาสปรับเปลี่ยนชีวิตให้ดีขึ้น ถือเป็นความช่วยเหลือสังคมในการลดปัญหาคนยากไร้ หรือผู้ที่มีฐานะยากจน ดังนั้นการทำนิกกรรมของบุคคลประเภทดังกล่าวนี้ เป็นการสร้างคุณงามความดีและเป็นการเสียสละทรัพย์สินให้แก่ผู้ที่มีความเหมาะสมที่นอกเหนือจากทายาทของตน การกระทำดังกล่าวนี้ถือเป็นการประกอบอิบาดะฮ์ต่ออัลลอฮ์ ﷻ และเป็นสิ่งที่มีแนวทางการปฏิบัติจากอัลกุรอานและอัลหะดีษของท่านนบี ﷺ ซึ่งผู้ทำนิกกรรมนั้นจะได้รับการผลบุญหลังจากที่เขาได้เสียชีวิตไปแล้ว และยังเป็นการกระชับความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ที่ได้รับนิกกรรมและเครือญาติของเขา อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ ﴾

(النساء: جزء من آية 11)

ความว่า “หลังจากพินัยกรรมที่เขาได้สั่งเสียมันไว้หรือหลังจาก
หนี้สิน”

(อันนิสาฮ์: ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 11)

จากหลักฐานข้างต้น บรรดานักวิชาการสะลัฟ³และเคาะลัฟ⁴ได้ลงมติว่า การชำระหนี้สินนั้นจะต้องดำเนินการก่อนพินัยกรรม ความหมายดังกล่าวนี้ให้ความเข้าใจถึงเป้าหมายของอายะฮ์ที่สูงส่งนี้เมื่อได้ใคร่ครวญอย่างลึกซึ้ง (Ibn Kathir, 2010: 1/405) ดังนั้นพินัยกรรมของผู้หนึ่งจะมีผลได้ก็ต่อเมื่อเขาได้เสียชีวิตลงและการจัดการตามพินัยกรรมจะดำเนินการได้เมื่อมีการชำระหนี้สินทั้งหมดก่อน การปฏิบัติตามเงื่อนไขของพินัยกรรมได้ถูกกล่าวก่อนการชำระหนี้สิน เพราะผู้ตายทุกคนอาจไม่มีหนี้สิน แต่เขาต้องทำพินัยกรรมเกี่ยวกับเรื่องการบังคับใช้กฎหมายนั้น ความเห็นส่วนใหญ่ของประชาคมมุสลิมทั้งหมดคือการชำระหนี้สินจะต้องมาก่อนการปฏิบัติตามพินัยกรรม นั่นคือถ้าหากว่าผู้ตายมีหนี้สินก็ให้ชำระหนี้สินของผู้ตายก่อนแล้วจึงจะปฏิบัติตามพินัยกรรม หลังจากนั้นก็ค่อยแบ่งมรดก มีการกล่าวว่าบุคคลที่มีสิทธิที่จะทำพินัยกรรมยกมรดกให้ผู้อื่นได้ 1 ใน 3 ของมรดกทั้งหมด การที่อนุญาตให้เช่นนี้ก็เพื่อที่จะทำให้บุคคลสามารถยกส่วนหนึ่งของทรัพย์สินให้แก่ญาติที่สมควรจะได้รับมรดกแต่ไม่มีสิทธิได้รับ ตัวอย่างเช่น ถ้าหากมีหลานชายหรือหลานหญิงที่เป็นกำพร้า หญิงหม้ายที่เป็นแม่ของลูกกำพร้าหรือพี่น้องชายหญิงที่ยากจนอยู่ เขาก็อาจทำพินัยกรรมยกส่วนหนึ่งของมรดกให้แก่คนเหล่านั้นได้ นอกจากนี้แล้ว บุคคลยังได้รับอนุญาตให้ทำพินัยกรรมทิ้งส่วนแบ่งจากมรดกให้แก่ใครก็ได้ที่สมควรได้รับหรือให้แก่หน่วยงานรับใช้สังคมก็ได้ ซึ่งกฎหมายจะกำหนดการแบ่งมรดกของบุคคล 2 ใน 3 ส่วนหรืออาจจะมากกว่านั้นและให้ทางเลือกแก่บุคคลที่จะจัดการส่วนที่เหลือ (1 ใน 3) โดยการทำพินัยกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของแต่ละครอบครัวซึ่งมีความแตกต่างกันไป ในขณะที่เดียวกันก็ได้มีการวางบทบัญญัติไว้เพื่อแก้ไข

³ คำว่า สะลัฟ (السلف) ในภาษาอาหรับนั้น หมายถึง ก่อน หรือ เวลาที่ผ่านมาแล้ว ศัพท์เทคนิคตามหลักวิชาการ หมายถึง กลุ่มชนสามศตวรรษแรกของอุมมะฮ์ฮ์อิสลาม จากประชาชาติของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ อันเป็น บรรพชนรุ่นก่อนผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรม ซึ่งมีชีวิตอยู่ในยุคท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ยุคเหล่าอัครสาวกและยุคแห่งบรรดาศาสนิกษย์แห่งเหล่าอัครสาวกดังกล่าว ซึ่งหากจะนับเป็นเวลาดังนั้นก็คือเริ่มจากที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ของเราสิ้นชีวิตจนกระทั่งกาลเวลาผ่านไป 3 ศตวรรษหรือ ประมาณ 300 ปีนั่นเอง (สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2557)

⁴ เคาะลัฟ (خلف) คือ บรรดาผู้รู้จำนวนมากในระดับแกนนำและได้รับการยอมรับ ซึ่งมีชีวิตอยู่หลังสามศตวรรษแรกของอิสลาม และยังหมายถึง กลุ่มชนมุสลิมินในยุคหลังจาก 300 เรื่อยมา (สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2557)

พินัยกรรมที่อาจจะถูกทำขึ้นมาผิดๆต่อทายาทในทุกกรณีด้วย กล่าวคือสมาชิกของครอบครัวอาจจะแก้ไขสิ่งที่ผิดโดยการเห็นชอบร่วมกันหรือโดยการนำเรื่องไปให้ผู้พิพากษามุสลิมแก้ไข(เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาคูดี, 2545: 1/324)

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنَكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ
حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ ﴾

(المائدة: جزء من آية 106)

ความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! การเป็นพยานระหว่างพวกเจ้า เมื่อความตายได้มายังคนหนึ่งคนใดในพวกเจ้า ขณะมีการทำพินัยกรรมนั้น คือสองคนที่เป็นผู้เที่ยงธรรมในหมู่พวกเจ้า”

(อัลมาอิดะฮ์: ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 106)

ส่วนหลักฐานจากสุนนะฮ์นั้น ได้มีรายงานจากท่านอับนุ อุมร์ رضي الله عنه ว่าแท้จริงท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَا حَقُّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ لَهُ شَيْءٌ يُوصِي فِيهِ ، يَبِيتُ لَيْلَتَيْنِ إِلَّا
وَوَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ))

(أخرجه البخاري، 1992: 2738)

ความว่า “ไม่มีสิทธิสำหรับมุสลิมคนหนึ่งคนใดที่มีสิ่งที่เขาได้ทำพินัยกรรมมัน ผ่านคำคืนมาสองคืน ยกเว้นการสั่งเสียของเขา นั้นจะต้องถูกเขียนเก็บไว้ที่เขา”

(al – Bukhariy, 1992: 2738)

ท่านอับนุ อุมร์ رضي الله عنه ได้กล่าวว่า คนหนึ่งยังไม่ได้ผ่านฉันทไปเลย นับตั้งแต่ฉันได้ยินท่านนบี ﷺ ในเรื่องดังกล่าวยกเว้นที่ฉันได้มีพินัยกรรมไว้ ความหมายของหะดีษข้างต้นนี้ก็คือ จะต้องจริงจังกับเรื่องนี้ เพราะความตายจะจู่โจมกับเขาโดยกะทันหัน(ซัยยิด ซาบิก, 2549: 5/509) การทำพินัยกรรมที่ถือว่าถูกต้องและใช้ได้ นั้น ผู้ทำพินัยกรรมอาจใช้คำพูดหรือเขียนพินัยกรรมด้วยตัวเองซึ่งอิสลามนั้นอนุญาตให้มีการเขียนบันทึกพินัยกรรมไว้และให้มีพยานรู้เห็นในการทำดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้พ้นจากความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นภายหลัง

พินัยกรรมเป็นนิติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งกฎหมายอิสลามได้ให้การยอมรับ แม้จะมีลักษณะขัดกับหลักการก็ตาม กล่าวคือตามหลักการนั้นจะกระทำนิติกรรมได้ขณะที่บุคคลยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น หากบุคคลได้ตายไปแล้วไม่สามารถทำนิติกรรมใดๆเกี่ยวกับทรัพย์สินของตนได้อีกต่อไป เพราะทรัพย์สินทั้งหมดได้ตกเป็นของทายาทไปแล้ว อย่างไรก็ตามการทำพินัยกรรมนั้นแม้ว่าจะกระทำในช่วงเวลาที่ผู้ทำยังมีชีวิตอยู่ก็จริง แต่ก็กำหนดให้มีผลหลังจากผู้ทำได้เสียชีวิตแล้ว จึงเหมือนกับการทำนิติกรรม หลังจากผู้ทำได้เสียชีวิตไปแล้ว แต่กฎหมายอิสลามได้เปิดโอกาสให้เจ้าของทรัพย์สินมีโอกาสกำหนดการเพื่อตายด้วยการให้เขาสามารถกระทำบางอย่างโดยหวังผลบุญหรือเพื่อตอบแทนบุคคลที่เคยมีบุญคุณต่อเขา หรือแม้แต่เพื่อหวังให้ความช่วยเหลือเพื่อนพ้องหรือญาติมิตรสหายบางคนซึ่งไม่ใช่ทายาทโดยธรรมชอบของเขา ขณะเดียวกันหากเขาได้ยกทรัพย์สินให้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ก็กลัวว่าจะทำให้มีผลกระทบต่อฐานะของตัวเองได้ กฎหมายอิสลามจึงเปิดโอกาสให้ทำนิติกรรมโดยให้มีผลเมื่อได้เสียชีวิตไปแล้ว(อิสมาแอ อาลี, ม.ป.ป: 95) ผู้ตายทำนิติกรรมได้ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นที่รู้แน่นอนหรือไม่รู้ มีอยู่แล้วหรือยังไม่มีก็ตาม แต่ต้องไม่เกินหนึ่งในสามจากทรัพย์สินในกองมรดก หากเกินไปกว่าจำนวนนี้จะต้องได้รับความยินยอมจากทายาททั้งหมด(จาริก เช่นเจริญ, มุหัมมัด พายิบ, 2/37)ทั้งนี้สมควรที่จะมีการบันทึกพินัยกรรมเป็นลายลักษณ์อักษรและจะต้องมีพยานรู้เห็น โดยเป็นชายสองคนหรือชายหนึ่งคน หญิงสองคน พินัยกรรมที่ถูกต้องนั้นถึงจะไม่มีพยานถือว่าการเพิกเฉยแล้ว ในเมื่อผู้ทำพินัยกรรมได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยตัวเอง (มุณีร มุหะหมัด, 2551: 79)

หลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก ลักษณะที่6 พินัยกรรม มาตรา 226 ได้ระบุไว้ว่าบุคคลซึ่งมีอายุ15 ปีบริบูรณ์ มีสติสมบูรณ์ ความคิดอ่านเป็นปกติและจิตไม่ฟั่นเฟือน อาจทำพินัยกรรมกำหนดการเพื่อตายในเรื่องทรัพย์สินหรือสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินของตนได้ โดยการแสดงเจตนาออกให้ชัดแจ้งเป็นคำสั่งครั้งสุดท้าย การทำพินัยกรรมต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งลักษณะนี้ และบทบัญญัติว่าด้วยแบบแห่งการทำพินัยกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 227 ห้ามมิให้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินห้ามยึดถือตามอิสลามบัญญัติ เฉพาะสุนัข สุกร และสุรา ให้แก่ผู้ใดผู้หนึ่ง มาตรา 228 ข้อกำหนดพินัยกรรมดังระบุไว้ต่อไปนี้ ถือว่าเป็นโมฆะ

(1) ตัดทายาทของตนคนใดคนหนึ่งมิให้รับมรดก

(2) กำหนดให้ทายาทผู้มีสิทธิในมรดกภาคพรีกู⁵ หรือภาคอะซอบะห์⁶ คนใดคนหนึ่งมีสิทธิในมรดกเพิ่มขึ้น หรือลดลงผิดแยกจากส่วนได้ ซึ่งบุคคลนั้นจะได้รับตามบทบัญญัติแห่งหลักกฎหมายนี้ มีเลือกว่าจะมีเงื่อนไขหรือไม่

(3) ให้รักษากองมรดกทั้งสิ้นหรือแต่บางส่วน ไว้มิให้แบ่งปัน หรือให้แบ่งปัน เฉพาะผลประโยชน์แห่งกองมรดกนั้น โดยมีหรือไม่มีกำหนดเวลาก็ดี

(4) ยกทรัพย์สินโดยกำหนดเงื่อนไขให้ใช้เพื่อการอย่างใดอย่างหนึ่งอันต้องด้วยข้อห้ามตามอิสลามบัญญัติ เช่นกำหนดให้ใช้ที่ดินเป็นสถานที่เล่นการพนันหรือมหรสพ

(5) ยกคัมภีร์กูรานให้บุคคลซึ่งมิได้เป็นอิสลามศาสนิกพินัยกรรมซึ่งมีข้อความกำหนดไว้หลายข้อถ้าข้อใดตกเป็น โฆษะ พินัยกรรมยอมเสียไปเฉพาะข้อนั้น ส่วนข้ออื่นคงสมบูรณ์ มาตรา 229 การทำพินัยกรรม ให้ทำได้แต่เพื่อยกทรัพย์สินให้แก่บุคคลซึ่งไม่มีสิทธิในมรดกภาคพรีกู หรือภาคอะซอบะห์ และเพิ่มการทำศพตนเอง หรือศพบุคคลอื่นตามที่ระบุไว้ในมาตรา 189 (1) ถึง (6) และจะมีผลบังคับได้เพียงไม่เกิน 1 ใน 3 ของมรดกทั้งสิ้น ถ้าพินัยกรรมกำหนดทรัพย์สินไว้รวมกันเกินกว่า 1 ใน 3 ให้มีผลบังคับได้เพียง 1 ใน 3 และเฉลี่ยลดส่วนแบ่งปันลงตามส่วน ถ้าค่าใช้จ่ายในการทำศพกำหนดเงื่อนไขใดไว้เป็นการต้องห้ามตามอิสลามบัญญัติ ให้ถือว่าข้อกำหนดเงื่อนไขนั้นเป็นอันไร้ผล มาตรา 230 ผู้รับพินัยกรรมจะมีสิทธิตามพินัยกรรมได้ต่อเมื่อตนเองหรือตัวแทนได้เปล่งวาจารับตามคำสั่งในพินัยกรรม ต่อหน้าผู้มีสิทธิรวบรวมและจำหน่ายทรัพย์สินมรดกภายในกำหนด 1 ปี นับแต่เมื่อเจ้าของมรดกตาย หรือนับแต่ผู้นั้นได้รู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก แต่อย่างไรก็ดี มิให้เกิน 10 ปี ถ้าผู้รับพินัยกรรมเป็นผู้เยาว์ ผู้ไร้ความสามารถ ผู้เสมือนไร้ความสามารถ หรือตายก่อนเปล่งวาจารับ ให้บิดาหรือปู่ในเมื่อไม่มีบิดาหรือตัวแทนของบิดาหรือปู่เช่นว่านั้น เปล่งวาจารับแทนได้(ส.วงศ์เสงี่ยม: 154-156)

ในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ประกอบด้วยจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลาและสตูล เป็นชุมชนดั้งเดิมที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม อันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่มีความเกี่ยวพันกับความเชื่อทางศาสนาอย่างแนบแน่น โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับครอบครัวและมรดก

⁵ พรีกู คือ สิ่งที่กำหนดเป็นข้อบังคับแก่ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามที่บรรลุนิติภาวะและมีสติสัมปชัญญะ(มุหัมมัด, 2543: 5)

⁶ภาคอะซอบะห์นั้นทายาทผู้มีสิทธิในมรดกมี 17 ลำดับ แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนและหลัง ตามลำดับดังต่อไปนี้ 1. บุตรชายหรือชายผู้สืบสันดานฝ่ายชาย 2. บิดาในเมื่อเจ้าของมรดกไม่มีบุตรชาย 3. ทายาทอื่นอีก 15 ลำดับ ที่ได้ถูกระบุไว้ในกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกมาตราที่ 30 (ส. วงศ์เสงี่ยม: 148)

(มนตรี ยอดปัญญา, 2554: คำปรารภ) จะเห็นได้อย่างชัดเจนถึงจุดเด่นของการนำกฎหมายอิสลามที่ว่าด้วยครอบครัวและมรดก มาใช้ในสี่จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งต่างกับจากจังหวัดอื่นๆของประเทศ

สตูลเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 74.10 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 25.81 และนับถือศาสนาคริสต์และศาสนาอื่นๆ ร้อยละ 0.09 (องค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2557) ที่มีการใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยมรดกและครอบครัวและมีการกำหนดแต่งตั้งคะโต๊ะยุติธรรม⁷ จากชาวมุสลิมให้ประจำศาลจังหวัด 2 คน โดยเป็นผู้พิพากษาวิญญูชี้ขาด ในข้อกฎหมายอิสลาม นอกจากนี้แล้วสตูลเป็นจังหวัดที่มีมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีนักวิชาการที่มีความรู้ด้านกฎหมายอิสลามมากมาย มีสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและองค์กรทางศาสนาอิสลามที่สำคัญอีกหลายองค์กร การทำพินัยกรรมของมุสลิมในอำเภอเมืองจังหวัดสตูลนั้น มีปัญหามากที่สุดในเรื่องความรู้ความเข้าใจ เพราะบางครั้งผู้ทำพินัยกรรมเองนั้นทำแบบลับๆ โดยที่ทายาทไม่ได้รับรู้ขาดการปรึกษาผู้ที่มีความรู้ ทำให้เกิดข้อผิดพลาดมากมายในเรื่องของความเป็นธรรม ซึ่งแบ่งทรัพย์สินไม่ตรงตามหลักการอิสลาม อันเนื่องมาจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของผู้ทำพินัยกรรม⁸ ในที่สุดเกิดการขัดแย้งกันกับทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจทางด้านศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องมรดกและพินัยกรรม แม้กระทั่งผู้นำทางศาสนาหรืออิหม่ามบางมัซฮิดไม่สามารถที่จะแบ่งมรดกและจัดการเกี่ยวกับพินัยกรรมตามหลักการของอิสลามได้ เพราะขาดความรู้และรายละเอียดในเรื่องนี้ สืบเนื่องมาจากประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดสตูล น้อยมากที่จะมีการแบ่งมรดกและทำพินัยกรรมตามรูปแบบของอิสลาม ส่วนมากแล้วจะจัดการทรัพย์สินตามพึงพอใจของตน โดยไม่ได้นำหลักการอิสลามมาใช้ อีกทั้งยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำพินัยกรรมในอิสลามอีกด้วย⁹ ซึ่งประเด็นเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาและมีการฟ้องร้องตามมาภายหลัง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเป็นธรรม ความขัดแย้งของทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก เหล่านี้เป็นต้น

จากสภาพดังกล่าวนี้ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาวิถีชีวิตของมุสลิมภายในจังหวัดสตูลเกี่ยวกับการทำพินัยกรรมในอิสลามโดยศึกษาจากการปฏิบัติจริงของมุสลิมในพื้นที่เขตอำเภอเมืองจังหวัดสตูล เพื่อหาข้อสรุป แนวทางและข้อเสนอแนะในการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับ

⁷ คะโต๊ะยุติธรรม คือ ผู้ดำรงตำแหน่งคะโต๊ะยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม และตำแหน่งผู้พิพากษาหรือตุลาการตามกฎหมายอิสลาม(สำนักงานศาลยุติธรรม, 2554: 1)

⁸ สัมภาษณ์นายสะอาด บิลัง โหลด ครูสอนศาสนาโรงเรียนพัฒนาการศึกษามูลนิธิ ซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการมรดกและพินัยกรรมของตำบลเจ๊ะบิลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2556

⁹ สัมภาษณ์นายมะปูยี อาแว อดีตคะโต๊ะยุติธรรมศาลจังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2556

พินัยกรรมในอิสลามสู่การปฏิบัติจริงของมุสลิมในอำเภอเมืองจังหวัดสตูลและอำเภอในจังหวัดอื่นๆต่อไป

1.2 อัลกุรอาน อัลหะดีษ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “พินัยกรรมในอิสลาม ศึกษาการปฏิบัติจริงของมุสลิมในอำเภอเมืองจังหวัดสตูล” มีอัลกุรอาน อัลหะดีษ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1.2.1. อัลกุรอาน

1.2.1.1 อายะฮ์ที่ 1

﴿ كَتَبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴾

(البقرة: 180)

ความว่า “การทำพินัยกรรมให้แก่ผู้บังเกิดเกล้าทั้งสอง และบรรดาญาติที่ใกล้ชิดโดยชอบธรรมนั้น ได้ถูกกำหนดขึ้นแก่พวกเจ้าแล้ว เมื่อความตายได้มายังคนหนึ่งคนใดในพวกเจ้า หากเขาได้ทิ้งทรัพย์สมบัติไว้ ทั้งนี้เป็นหน้าที่แก่ผู้ยำเกรงทั้งหลาย”

(อัลบะเกาะเราะฮ์: 180)

1.2.1.2 อายะฮ์ที่ 2

﴿ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ ﴾

(النساء: جزء من آية 11)

ความว่า “หลังจากพินัยกรรมที่เขาได้สั่งเสียมันไว้หรือหลังจากหนี้สิน”

(อันนิสาฮ์: ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 11)

1.2.1.3 อายะฮ์ที่ 3

﴿ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ ﴾

(النساء: جزء من آية ١٢)

ความว่า “หลังจากพันธกรรมที่ถูกสั่งเสียไว้หรือหลังจากหนี้สิน”

(อันนิสาอ์ : ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 12)

1.2.1.4 อายะฮ์ที่ 4

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةٌ بَيْنَكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ
حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ ﴾

(المائدة: جزء من آية ١٠٦)

ความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! การเป็นพยานระหว่างพวกเจ้าเมื่อความตายได้มายังคนหนึ่งคนใดในพวกเจ้า ขณะมีการทำพันธกรรมนั้น คือสองคนที่เป็นผู้เที่ยงธรรมในหมู่พวกเจ้า”

(อัลมาอิดะฮ์: ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 106)

1.2.1.5 อายะฮ์ที่ 5

﴿ غَيْرِ مُضَارٍّ وَصِيَّةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ خَلِيمٌ ﴾

(النساء: جزء من آية ١٢)

ความว่า “โดยมิใช่สิ่งที่น่ามาซึ่งผลร้ายใดๆ เป็นคำสั่งที่มาจากอัลลอฮ์ และอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงรอบรู้ผู้ทรงหนักแน่น”

(อันนิสาอ์: ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 12)

1.2.1.6 อายะฮ์ที่ 6

﴿ فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَمَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ فَمَنْ خَافَ مِنْ مُوصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾

(البقرة: 181-182)

ความว่า “แล้วผู้ใดเปลี่ยนแปลงพินัยกรรม หลังจากที่เขาได้ ยินมั่นแล้ว โทษแห่งการเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมนั้นก็ตกอยู่ แก่บรรดาผู้เปลี่ยนแปลงพินัยกรรมนั้นแท้จริงอัลลอฮฺทรง ได้ยิน ทรงรอบรู้ แล้วผู้ใดเกรงว่า ผู้ทำพินัยกรรมมีความไม่ เป็นธรรม (โดยไม่รู้) หรือกระทำความผิด (โดยเจตนา) แล้ว เขาได้ประนีประนอมในระหว่างพวกเขา ก็ไม่มีโทษใด ๆ แก่เขา แท้จริงอัลลอฮฺเป็นผู้ทรงอภัยผู้ทรงเมตตาเสมอ”

(อัลบะเกาะเราะฮฺ: 181-182)

1.2.2. อัลหะดีษ

1.2.2.1 อัลหะดีษที่ 1 จากท่านอิบนุอับบาส رضي الله عنه ได้กล่าวว่า

((إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ فَكَانَتْ الْوَصِيَّةُ كَذَلِكَ))

حتى نسختها آية الموارث))

(أخرجه الترمذي، 1975: 2118; أبو داود، 1990: 2869)

ความว่า “หากเขามีทรัพย์สมบัติทิ้งไว้บ้าง เขาก็ควรที่จะยก ให้แก่พ่อแม่และแก่ญาติสนิทโดยชอบธรรม มันเป็นหน้าที่ สำหรับผู้เกรงกลัวอัลลอฮฺ การทำพินัยกรรมก็เป็นไปใน รูปแบบดังกล่าว จนมีอายะฮฺในเรื่องมรดกมายกเลิกพินัยกรรม ในรูปแบบดังกล่าวไป”

(al-Tirmidhi, 1975: 2118; Abu Dawud, 1990: 2869)

1.2.2.2 อัลหะดีษที่ 2 จากท่านอัมรฺ บุตร คอริญะฮฺ رضي الله عنه ได้กล่าวว่า แท้จริงท่านนบี ﷺ

((حَطَبَ عَلَى نَاقَتِهِ وَأَنَا تَحْتَ جِرَانِهَا وَهِيَ تَقْضَعُ بِجِرَّتِهَا، وَإِنَّ

لُعَابَهَا يَسِيلُ بَيْنَ كَتِفَيْ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ أَعْطَى كُلَّ ذِي

حَقٍّ حَقَّهُ، فَلَا وَصِيَّةَ لَوَارِثٍ، وَالْوَلَدُ لِلْفَرَّاشِ، وَاللِّعَاطِرُ الْحَجَرُ))

(أخرجه الترمذي، 1975: 2122)

ความว่า “ได้กล่าวสุนทรพจน์ขณะอยู่บนหลังอูฐของท่าน โดยมีฉันอยู่ใต้คออูฐที่กำลังบดเอื้อง และน้ำลายของมันไหลลงระหว่างไหลสองข้างของฉัน ฉันได้ยืนท่านกล่าวว่า แท้จริงอัลลอฮ์ทรงมอบสิทธิให้แก่ผู้มีสิทธิทุกคน ดังนั้น ไม่มีพินัยกรรมให้แก่ผู้ที่เป็นทายาท ทารกถือเป็นลูกของผู้ที่เป็นเจ้าของที่นอน ผู้ละเมิดประเวณีไม่มีสิทธิในตัวเด็ก”

(al-Tirmidhi, 1975: 2122)

1.2.2.3 อัลหะดีษที่ 3 จากท่านอุมามะฮฺ رضي الله عنه ได้ยืนท่านนบี صلى الله عليه وسلم ได้กล่าวว่า

((إِنَّ اللَّهَ أَعْطَى كُلَّ ذِي حَقِّ حَقَّهُ ، فَلَا وَصِيَّةَ لَوَارِثٍ))

(أخرجه الترمذي، ١٩٧٥ : ٢١٤١؛ وأبو داود، ١٩٩٠ : ٢٨٧٠)

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ทรงมอบสิทธิให้กับเจ้าของตามสิทธิของเขา ดังนั้นจึงไม่มีการทำพินัยกรรมให้แก่ทายาท”

(al-Tirmidhi, 1975: 2141; Abu Dawud, 1990: 2870)

1.2.2.4 อัลหะดีษที่ 4 ได้เล่าโดยอบูหุรอยเราะฮฺ رضي الله عنه ว่า ท่านเราะฮ์ลุล رضي الله عنه ได้กล่าวว่า

((إِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ وَالْمَرْأَةُ بِطَاعَةِ اللَّهِ سِتِّينَ سَنَةً ثُمَّ يَحْضُرُهُمَا الْمَوْتُ

فَيُضَارَّانِ فِي الْوَصِيَّةِ فَتَجِبُ لَهُمَا النَّارُ ثُمَّ قَرَأَ عَلَيَّ أَبُو هُرَيْرَةَ :

﴿ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرِ مُضَارٍّ ۖ وَصِيَّةٌ مِنَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ

عَلِيمٌ خَلِيمٌ ﴾

(أخرجه الترمذي، ١٩٧٥ : ٢١١٧)

ความว่า “แท้จริงมีชายและหญิงคู่หนึ่งทำความดีต่ออัลลอฮ์เป็นเวลาหกสิบปี ต่อมาความตายได้มาประสบกับเขาทั้งสอง โดยที่เขทั้งสองต่างก็เป็นผู้ทำให้เดือดร้อนในเรื่องทำพินัยกรรมไฟนรกจะตกเป็นของเขาทั้งสอง” หลังจากนั้น ท่านอบูหุรอย

เราะสุ ก็ได้อ่าน อาเยฮฺที่ว่า “หลังจากที่พินัยกรรมได้รับการปฏิบัติโดยครบถ้วน และหลังจากที่ได้มีการชำระหนี้สินแล้ว ถ้าหากว่ามันไม่เป็นผลร้าย(ต่อบรรดาทายาท) นี่เป็นคำสั่งจากอัลลอฮฺ และอัลลอฮฺเป็นผู้ทรงรอบรู้ ผู้ทรงขันติ”

(al-Tirmidhi, 1975: 2117)

1.2.2.5 อัลหะดีษที่ 5 ได้เล่าโดยท่านญาบิร¹⁰ رضي الله عنه ว่า ท่านเราะสุล ﷺ ได้กล่าวว่

((مَنْ مَاتَ عَلَى وَصِيَّةٍ مَاتَ عَلَى سَبِيلٍ وَسُنَّةٍ وَمَاتَ عَلَى نُفْيٍ
وَشَهَادَةٍ وَمَاتَ مَعْفُورًا لَهٗ))

(أخرجه ابن ماجه، ١٩٩٧ : ٢٧٠١)

ความว่า “ผู้ใดได้ตายไปโดยมีพินัยกรรมไว้ เขาก็ได้ตายไปบนหนทางและแนวทาง และตายไปโดยเป็นผู้ยำเกรง และมีกะลิมะฮฺ¹¹ และได้ตายไปโดยเขาได้รับการอภัยโทษ”

(Ibn Majah, 1997: 2701)

1.2.2.6 อัลหะดีษที่ 6 ได้เล่าโดยอบูหุร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه ว่า ท่านเราะสุล ﷺ ได้กล่าวว่

((إِنَّ اللَّهَ تَصَدَّقَ عَلَيْكُمْ عِنْدَ وَفَاتِكُمْ بِثُلْثِ أَمْوَالِكُمْ زِيَادَةً لَكُمْ فِي
أَعْمَالِكُمْ))

(أخرجه ابن ماجه، ١٩٩٧ : ٢٧٠٩)

¹⁰ ท่านญาบิร บิน อับดุลลอฮฺ رضي الله عنه รายงานหะดีษจำนวน 1,540 หะดีษ บิดาของท่านชื่อ อับดุลลอฮฺ บิน อัมรฺ บินฮัมรอน อัลอันศอรีย์ อัศสะลามีย์(ห้องสมุดประวัติศาสตร์ และชีวประวัติ ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2557)

¹¹ คำยืนยัน เป็นการประกาศตนยอมรับว่าอัลลอฮฺ ﷻ เป็นพระเจ้าที่แท้จริง ที่ผู้กล่าวนั้นเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ขณะเดียวกันก็ยอมรับว่าท่านเราะสุล ﷺ เป็นศาสนทูตของพระองค์ พร้อมทั้งเชื่อและปฏิบัติตามคำยืนยันดังกล่าวด้วยความสำนึกและจริงใจ เขาผู้นั้นก็คือมุสลิม

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ได้ทรงมอบให้แก่พวกเจ้าหนึ่งในสาม จากทรัพย์สินของพวกเจ้าตอนที่พวกเจ้าเสียชีวิต เพื่อเพิ่มความดีของพวกเจ้า ทั้งนี้เพื่อพระองค์จะได้ทรงเพิ่มผลงานของพวกเจ้า”

(Ibn Majah, 1997: 2709)

1.2.2.7 อัลหะดีษที่ 7 เล่าจากท่านอับู อิศฮาก สะอัด อิบน์ อบี วัคกอศ มาลิก อิบน์ อุซัยบ อิบน์ อับดิมะนาฟ อิบน์ ซุฮุเราะฮ์ อิบน์ กิลาบ¹² อิบน์ มุรเราะฮ์ อิบน์ กะอับ อิบน์ ลุอัย อัลกุเราะฮ์ ซิย อัซซุซุรีย ท่านเป็นหนึ่งในสิบของเศาะหาบะฮ์ที่ถูกสัญญาว่าจะได้เข้าสวรรค์ได้กล่าวว่:

وعن أبي إسحاق سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ مَالِكِ بْنِ أَهْيَبِ بْنِ عَبْدِ
مِنَافِ بْنِ زُهْرَةَ بْنِ كِلَابِ بْنِ مُرَّةِ بْنِ كَعْبِ بْنِ لُؤَيِّ الْقُرَشِيِّ
الرُّهْرِيِّ أَحَدِ الْعَشْرَةِ الْمَشْهُودِ لَهُم بِالْجَنَّةِ ، قَالَ: ((جَاءَنِي رَسُولُ اللَّهِ
ﷺ يَعُودُنِي عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ مِنْ وَجَعِ اسْتَدَّ بِي ، فَقُلْتُ : يَا
رَسُولَ اللَّهِ ، إِنِّي قَدْ بَلَغَ بِي مِنَ الْوَجَعِ مَا تَرَى ، وَأَنَا ذُو مَالٍ وَلَا
يَرِثُنِي إِلَّا ابْنَةٌ لِي ، أَفَأُتَصَدَّقُ بِثُلُثِي مَالِي ؟ قَالَ : لَا ، قُلْتُ :
فَالسُّطْرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ فَقَالَ : لَا ، قُلْتُ : فَالثُّلُثُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟
قَالَ : الثُّلُثُ وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ - أَوْ كَبِيرٌ - إِنَّكَ إِنْ تَذَرَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ
خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَذَرَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ ، وَإِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةً
تَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ إِلَّا أُجِرْتَ عَلَيْهَا حَتَّى مَا يَجْعَلُ فِي فِي امْرَأَتِكَ ،
قَالَ : فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَخْلَفُ بَعْدَ أَصْحَابِي ؟ قَالَ : إِنَّكَ
لَنْ تُخْلَفَ فَتَعْمَلَ عَمَلًا تَبْتَغِي بِهِ وَجْهَ اللَّهِ
إِلَّا أَزْدَدَتْ بِهِ دَرَجَةً وَرِفْعَةً ، وَلَعَلَّكَ أَنْ تُخْلَفَ حَتَّى يَنْتَفِعَ بِكَ
أَقْوَامٌ وَيُضَرَّ بِكَ آخَرُونَ . اللَّهُمَّ أَمْضِ لِأَصْحَابِي هِجْرَتَهُمْ وَلَا

¹² เชื้อสายของท่านสะอัด رضي الله عنه บรรจบกับเชื้อสายของท่านนบี ﷺ บรรจบที่กิลาบ

تَرَدُّهُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِهِمْ ، لَكِنَّ الْبَائِسُ سَعْدُ بْنُ حَوْلَةَ يَزِيهِ لَهٗ رَسُولُ
اللَّهِ ﷺ أَنْ مَاتَ بِمَكَّةَ .))

(رواه البخاري، ١٩٩٢ : ١٢٩٥ ; ومسلم، ١٩٥٥ : ١٢٩٥)

ความว่า “ ท่านเราะสูล ﷺ ได้มาเยี่ยมเยียนฉันในปีหัจญ์
อ่ำลา¹³ เนื่องจากอาการเจ็บป่วยของฉันที่ทรุดหนักขึ้นเรื่อยๆ
แล้วฉันก็ได้บอกกับท่านว่า: “โอ้เราะสูลลลอฮฺ แท้จริงฉันมี
อาการเจ็บป่วยอย่างที่ท่านเห็น และฉันก็มีทรัพย์สินมรดกมากมาย
และไม่มีใครสืบทอดนอกจากลูกสาวเพียงคนเดียวของฉัน
ฉันจะบริจาคเศษสองส่วนสามจากทรัพย์สินมรดกของฉันได้
ไหม?” ท่านตอบว่า: “ไม่ได้หรอก” ฉันถามว่า: “ถ้าเช่นนั้น
ครั้งหนึ่งละท่านเราะสูลลลอฮฺ?” ท่านตอบว่า: “ไม่ได้เช่นกัน”
ฉันถามต่ออีกว่า: “ถ้าเช่นนั้นก็เศษหนึ่งส่วนสามละท่านเราะสูล
ลลอฮฺ?” ท่านตอบว่า “(ใช่)เศษหนึ่งส่วนสาม และเศษหนึ่ง
ส่วนสามนั้นมันก็มากอยู่ แท้จริงการที่ท่านทิ้งให้ทายาทของ
ท่านมีความมั่งมีดีกว่าการที่ท่านจะทิ้งให้พวกเขา มีความขัดสน
แบบมือขอกคนอื่น และแท้จริงท่านมิได้จ่ายค่าใช้จ่ายใดๆ โดยที่
ท่านตั้งใจเจตนาเพื่ออัลลลอฮฺ นอกจากท่านจะได้รับผลตอบแทน
แทน แม้แต่สิ่งที่ท่านได้ป้อนเข้าไปในปากของภรรยาของท่าน
ก็ตามที” ท่านสะอัดเล่าต่อว่า: และฉันก็ได้กล่าวว่า: “โอ้เราะสูล
ลลอฮฺ ฉันจะถูกทอดทิ้ง (ไว้ที่นครมักกะฮฺ) หลังจากสหายของ
ฉัน (ได้เดินทางกลับนครมะดีนะฮฺพร้อมกับท่าน) ไหม?”¹⁴
ท่านนบีตอบว่า: “ไม่ว่าท่านจะถูกทิ้ง(ไว้ที่นครมักกะฮฺ)ก็ตามที
แต่ถ้าท่านประกอบคุณความดีใดๆ โดยมีเจตนาเพื่ออัลลลอฮฺ

¹³ หรือ “หัจญ์อะดาอ์” ในปีฮิจญ์เราะฮ์ศักราช 10 กล่าวคือท่านสะอัด อิบน์ อับดุลกอซิม ได้ล้มป่วยในช่วง
หัจญ์อ่ำลาจัดการรายงานของอัส-ซุซรีฮ์ ส่วนการรายงานของอิบน์อูษัยนะฮ์ที่ระบุว่าท่านป่วยช่วงพิชิตนครมักกะฮ์
เป็นการรายงานที่คลาดเคลื่อน (Ibnu al-Hajjar al-Asqalany, 1989: 5/363)

¹⁴ เนื่องจากท่านสะอัด มีอาการเจ็บป่วยและเกรงว่าท่านจะไม่ทันหายก่อนที่บรรดาเศาะหาบะฮ์จะเดินทาง
กลับยังนครมะดีนะฮ์ เพราะท่านรังเกียจที่จะพำนักอยู่นครมักกะฮ์หลังจากที่ท่านได้อพยพจากมันแล้ว(พืซฮอด อับ
ดุลฮาดีฮ์, 2553: 6)

นอกจากว่าท่านจะได้ยกระดับตำแหน่งและเกียรติของท่านให้สูงขึ้น และฉันหวังว่าท่านจะถูกทิ้งไว้(ให้มีอายุยืนยาว) จนกระทั่งมีชนกลุ่มหนึ่งได้รับประโยชน์จากท่านและชนอีกกลุ่มหนึ่งได้รับความเสียหาย¹⁵ โอ้อัลลอฮฺ ได้โปรดให้การอพยพของบรรดาเศาะหาบะฮฺของฉันลุล่วงด้วยเถิด และจงอย่าให้พวกเขาถอยกลับเลย¹⁶ แต่คนที่โชคร้ายคือสะอัด อิบน์ เคาละฮฺ” ท่านนบี ได้แสดงความเสียใจกับการจากไปของสะอัด บิน เคาละฮฺ เพราะเขาได้ตาย ณ นครมักกะฮฺ¹⁷ ”

(al – Bukhariy, 1992: 1295; Muslim, 1955: 1295)

1.2.2.8 อัลหะดีษที่ 8 รายงานจากท่านอิบน์ อุมร์ رضي الله عنه¹⁸ ว่าแท้จริง

¹⁵ และประการสุดท้ายนี้คือสิ่งที่เกิดขึ้นกับท่านสะอัด رضي الله عنه กล่าวคือหลังจากการล้มป่วยครั้งนั้น อัลลอฮฺ ﷻ ได้ประทานให้ท่านมีอายุยืนนานถึง 45 ปี ท่านเสียชีวิตในปีฮิจญ์เราะฮ์ศักราชที่ 55 ซึ่งเป็นชาวมุฮอญริบคนสุดท้ายที่เสียชีวิต ในขณะที่ท่านมีชีวิตอยู่ท่านได้ทำคุณประโยชน์ให้กับประชาชาติมุสลิมอย่างมหาศาล ท่านได้พิชิตเมืองต่างๆ มากมาย ซึ่งตรงกับคำพูดของท่านนบี ﷺ ที่ว่า “จนกระทั่งมีชนกลุ่มหนึ่งได้รับประโยชน์ต่อท่าน” นั่นคือมุสลิมได้รับประโยชน์จากการพิชิตเมืองต่างๆ ของท่าน ส่วน “และชนอีกกลุ่มหนึ่งได้รับความเสียหาย” คือบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธา (ฟัยซอล อับดุลฮาดี, 2553:7)

¹⁶ คือให้พวกเขาขึ้นหัดในอิมาน เพราะตราบใดที่พวกเขาขึ้นหัดในอิมานก็เท่ากับว่าพวกเขาได้ขึ้นหัดในการฮิจญ์เราะฮ์ และจงอย่าให้พวกเขากลับมายังนครมักกะฮ์อีกหลังจากที่พวกเขาได้อพยพจากมันแล้ว (ฟัยซอล อับดุลฮาดี, 2553:7)

¹⁷ เพราะท่านได้อพยพไปยังนครมะดีนะฮ์ แต่แล้วท่านก็กลับมาเสียชีวิต ณ ดินแดนที่ท่านได้อพยพจากมัน นั่นคือนครมะดีนะฮ์ เพราะเศาะหาบะฮ์ซึ่งจะถึงจะต้องจบชีวิต ณ ดินแดนที่พวกเขาได้อพยพจากมันแล้ว (ฟัยซอล อับดุลฮาดี, 2553: 7)

¹⁸ ท่านอิบน์ อุมร์ رضي الله عنه คือ อับดุลลอฮ์ บุตรชายของอุมร์ رضي الله عنه มาจากเผ่ากุไรช์ เกียรติภูมิ เขาเข้ารับอิสลามพร้อมกับบิดา คืออุมร์ ขณะที่วัยยังไม่บรรลุนิติภาวะ จากนั้นได้อพยพไปยังมะดีนะฮ์ก่อนบิดา มีบันทึกคำบอกเล่าของเขาว่า “ในช่วงเกิดสงครามอุศุคกันเสนอตัวต่อท่านนบี ﷺ เพื่อออกรบ ขณะอายุ 13 ปี ท่านนบี ﷺ ปฏิเสธที่จะรับต่อมาเป็นสงครามคอนคัก ฉันมีอายุ 15 ปี และได้ไปเสนอตัวอีกครั้งคราวนี้ท่านนบี ﷺ รับท่านไว้ “เขาเข้าร่วมในสงครามคอนคักและสงครามอื่น ๆ อีกหลายครั้ง ท่านอิบน์ อุมร์ رضي الله عنه ถือเป็นหนึ่งในหกของศอฮาบะฮ์ที่รายงานหะดีษไว้จำนวนมาก คือมีถึง 1,630 ดัน เป็นหะดีษที่ร่วมกันรายงานโดยอิหม่ามอัลบุคอรีและมุสลิม 70 ดัน

ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَا حَقُّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ لَهُ شَيْءٌ يُوصِي فِيهِ ، يَبِيتُ لَيْلَتَيْنِ إِلَّا
وَوَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ))

(أخرجه البخاري، ١٩٩٢ : ٢٧٣٨)

ความว่า “ไม่มีสิทธิสำหรับมุสลิมคนหนึ่งคนใดที่มีสิ่งที่เขาได้
ทำพินัยกรรมมัน ผ่านคำคืนมาสองคืน ยกเว้นการสังเสียดของ
เขานั้นจะต้องถูกเขียนเก็บไว้ที่เขา”

(al – Bukhariy, 1992: 2738)

1.2.2.9 อัลหะดีษที่ 9 ได้เล่าโดยอบูหุรอยเราะฮ์¹⁹ ﷺ ว่า ท่าน
เราะฮ์ซูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْحَيْرِ سَبْعِينَ سَنَةً ، فَإِذَا أَوْصَى حَافٍ فِي
حَافٍ فِي وَصِيَّتِهِ ، فَيُحْتَمُّ بِشَرِّ عَمَلِهِ لَهُ فَيَدْخُلُ النَّارَ وَإِنَّ الرَّجُلَ
لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الشَّرِّ سَبْعِينَ سَنَةً فَيَعْدِلُ فِي وَصِيَّتِهِ فَيُحْتَمُّ لَهُ
بِحَيْرِ عَمَلِهِ فَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ))

(أخرجه ابن ماجة، ١٩٩٧ : ٢٧٠٤)

ความว่า “แท้จริงชายคนหนึ่งได้ทำงาน แบบงานของคนดีเป็น
เวลาเจ็ดสิบปี แล้วเมื่อเขาสังเสียด หรือทำพินัยกรรม เขาก็ทำมัน
ด้วยความลำเอียง หรือละเมิดขอบเขต ดังนั้นบั้นปลายของเขา
จึงเป็นงานที่ชั่ว จึงเป็นเหตุให้เขาต้องเข้านรก และแท้จริงชาย
คนหนึ่งได้ทำงานแบบงานของคนชั่วเป็นเวลาเจ็ดสิบปี แล้ว

รายงานเดี่ยวโดยอัลบุคอรีฮ์ 81 คั่น และรายงานเดี่ยวโดยมุสลิมอีก 31 คั่น (มุสลิมเชียงใหม่คอตเน็ต ออนไลน์
สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2557)

¹⁹ ท่านอบูหุรอยเราะฮ์ ﷺ มีชื่อจริงว่า อับดุลเราะฮมาน อิบน์ศ็อคร อัคเคาะซีย์ ท่านได้รับฉายานามจากท่าน
เราะฮ์ซูล ﷺ ว่า อบูหุรอยเราะฮ์ ﷺ ท่านรายงานหะดีษเป็นจำนวนมากถึง 5,374 บท(ห้องสมุดประวัติศาสตร์
และชีวประวัติ ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2557)

เขาได้มีความเที่ยงธรรมในการทำพินัยกรรมของเขา ดังนั้นบ้าน
ปลายของเขาจึงเป็นงานที่ดี จึงเป็นเหตุให้เขาต้องเข้าสวรรค์”

(Ibn Majah, 1997: 2704)

1.2.2.10 อัลหะดีษที่ 10 ท่านอาลี บุตร อบีฏอลิบ رضي الله عنه²⁰ ได้ไปเยี่ยมชาย
คนหนึ่งที่กำลังป่วย ชายผู้นั้นได้กล่าวกับท่านอาลี رضي الله عنه ว่า ฉันต้องการ
ทำพินัยกรรม ท่านอาลี رضي الله عنه ได้กล่าวว่า

((لَا، لَمْ تَدَعْ مَالًا فَدَعْ مَالَكَ لَوْلَدِكَ))

(أخرجه الدارمي، 1996: 3192)

ความว่า “ไม่ได้ เจ้าไม่ได้ทิ้งทรัพย์สินไว้มากมาย จงทิ้ง
ทรัพย์สินที่ท่านมีไว้ให้บุตรของท่าน”

(al-Darimi, 1966: 3192)

1.2.2.11 อัลหะดีษที่ 11 ได้เล่า จากอบีบักร บุตรมุฮัมมัด บุตรอัมร บุตร
หัมม رضي الله عنه ว่า

((أَنَّ عَلَامًا بِالْمَدِينَةِ حَضَرَهُ الْمَوْتُ وَوَرَّثَهُ بِالشَّامِ ، وَأَنَّهُمْ

²⁰ ท่านอาลี رضي الله عنه บิดาของท่าน ชื่อ อะบีฏอลิบ มีชื่อเดิมว่า อับดุลมานาฟ บิน อับดุลมุกฏอลิบ ชื่อเดิมว่า ซัยบะฮ์ บิน ฮาเซ็ม บินอับดุลมานาฟ ชื่อเดิมว่า อัลมุจมีเราะฮ์ บิน กอซอซ ชื่อเดิมว่า ซัยด์ บิน กิลาบ บิน มัรเราะฮ์ บิน กะออาบ บิน ซุอวี บิน ฆอลิบ บิน มุอาด บิน อัคนาน มารดาของท่าน ชื่อฟาฏิมะฮ์ อัซซุรอรา มีชื่อเดิมว่า ฟาฏิมะฮ์ บินตี อาสัด บินตี ฮาซิม บินตี อับดุลมานาฟ บิน กอซอ ท่านอาลี บิน อะบีฏอลิบมีชื่อเล่นว่า อะบีตุรรอบ ซึ่งหมายถึง พ่อฝุ่น (ครั้งหนึ่งท่าน นบี ﷺ เห็นท่านอาลีนอนอยู่บนพื้น ซึ่งเต็มไปด้วยฝุ่น ท่านจึงได้รับฉายา ดังกล่าว) ท่านอาลี บิน อะบีฏอลิบ นั้น เป็นลูกพี่ลูกน้องของท่านนบี ซึ่งท่านมีพี่น้องทั้งหมด 6 คน ท่านเป็นที่คนโต ท่านมีน้องชาย 3 คน คือ ฏอลิบ อากีล และ ยะฮ์ยอ และท่านมีน้องสาวอีก 2 คน คือ อุมุฮานฮ์ และ ญะมานะฮ์ ซึ่งพี่น้องทั้งหมดนั้นมาจาก บิดา-มารดา คนเดียวกัน ท่านอาลี เป็นเคาะลีฟะฮ์คนที่ 4 ระหว่างปี ฮิจเราะฮ์ศักราช 35-40 หรือ คริสต์ศักราช 656-661 (เพื่อนอิสลาม ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2557)

ذَكَرُوا لِعُمَرَ أَنَّهُ يَمُوتُ ، فَسَأَلُوهُ أَنْ يُوصِيَهُ ، فَأَمَرَهُ عُمَرُ أَنْ يُوصِيَهُ
 ، فَأَوْصَى بِبَيْتْرِ يُقَالُ لَهَا : بَيْتْرُ جُشَمَ ، وَإِنَّ أَهْلَهَا بَاغُوهَا بِثَلَاثِينَ
 أَلْفًا ، ذَكَرَ أَبُو بَكْرٍ أَنَّ الْغُلَامَ كَانَ ابْنَ عَشْرِ سِنِينَ ، أَوْ ثِنْتَيْ
 (عَشْرَةَ)

(أخرجه الدارمي، ١٩٩٦ : ٣٢٩٠)

ความว่า “แท้จริง มีเด็กชายคนหนึ่งกำลังจะเสียชีวิตที่มะดีนะฮ์ ขณะที่ทายาทโดยชอบธรรมของเขายู่ที่ประเทศซาม (ซีเรีย) จึงได้มีการเล่าเรื่องของเขาแก่ ท่านอุมร์ บุตรค็อฏฏ์อบ และได้มีการถามท่านว่า “เด็กคนหนึ่งกำลังจะเสียชีวิต เขาทำพินัยกรรมได้หรือไม่?” ท่านอุมร์ตอบว่า “ให้เขาทำพินัยกรรมเถิด” เด็กคนนั้นจึงได้ทำพินัยกรรมด้วยกับบ่อใบหนึ่งเรียกว่าบ่อ”ญัษม์”และทายาทของเขาได้ขายบ่อด้วยกับราคาสามหมื่น ท่านอบูบักร์ได้เล่าอีกว่า “เด็กชายคนนั้นมีอายุสิบปีหรือสิบสองปี”

(al-Darimi, 1966: 3290)

1.2.2.12 อัลหะดีษที่ 12 ได้เล่า จากอุมร์ บุตร คอริญะฮ์ رضي الله عنه ว่า ท่านเราะฮ์ลุล رضي الله عنه ได้กล่าวว่า

((لا وَصِيَّةَ لَوَارِثٍ إِلَّا أَنْ يُجِيزَ الْوَرِثَةَ))

(رواه الدارقطني، ١٩٦٦ : ٨٩)

ความว่า “ไม่มีการทำพินัยกรรมให้กับทายาท เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากทายาทบุคคลอื่น”

(al-Dar Qutni, 1966: 89)

1.2.2.13 อัลหะดีษที่ 13 ท่านอิบนุอับบาส رضي الله عنه²¹ ได้กล่าวว่า

²¹ท่านอับดุลลอฮ์ อิบนุ อับบาส رضي الله عنه เกิดก่อนการอพยพของท่านนบี صلی الله علیه وسلم 3 ปี เมื่อท่านนบี صلی الله علیه وسلم เสียชีวิตขณะนั้นท่านอิบนุอับบาสมีอายุเพียงสิบสามปีทั้งๆที่อายุน้อย แต่ท่านก็ท่องจำฮะดีษจากท่านนบี صلی الله علیه وسلم ถึง

((الَّذِي يُوصِي بِالْخُمْسِ أَفْضَلُ مِنَ الَّذِي يُوصِي بِالرُّبْعِ , وَالَّذِي يُوصِي
بِالرُّبْعِ أَفْضَلُ مِنَ الَّذِي يُوصِي بِالثُّلُثِ))

(رواه البيهقي، ١٩٩٩ : ٢٧٠)

ความว่า “ผู้ที่ทำพินัยกรรมหนึ่งส่วนห้าประเสริฐกว่าผู้ที่ทำ
พินัยกรรมหนึ่งส่วนสี่ และผู้ที่ทำพินัยกรรมหนึ่งส่วนสี่
ประเสริฐกว่าผู้ที่ทำพินัยกรรมหนึ่งส่วนสาม”

(al-Baihaqi, 1999: 270)

1.2.3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2.3.1 งานวิจัย เรื่อง การใช้กฎหมายอิสลามลักษณะมรดกและพินัยกรรมใน
กรุงเทพมหานคร โดย สมหวัง บินหะซัน (สมหวัง บินหะซัน, 2549: บทคัดย่อ)

การวิจัยเรื่อง การใช้กฎหมายอิสลามลักษณะมรดกและพินัยกรรมใน
กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาลักษณะการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะมรดก
และพินัยกรรมของมุสลิมในกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคและแนวทางการ
แก้ไขในการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะมรดก และพินัยกรรมของมุสลิมในกรุงเทพมหานคร 3)
เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะมรดก และพินัยกรรมของมุสลิมใน
กรุงเทพมหานคร 4) เพื่อศึกษาการยอมรับการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะมรดก และพินัยกรรมของ
มุสลิมใน4กรุงเทพมหานครกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่คณะกรรมการอิสลามประจำ
กรุงเทพมหานครคณะกรรมการมัสยิดในกรุงเทพมหานคร นักวิชาการด้านศาสนาและมุสลิมและ
มุสลิมะห์ในกรุงเทพมหานครจำนวน 112 คน การวิจัยพบว่า 1.การใช้กฎหมายอิสลามลักษณะ
มรดกและพินัยกรรมในกรุงเทพมหานครโดยผู้ที่ทำหน้าที่ในการดำเนินการเกี่ยวกับกฎหมาย
อิสลามลักษณะมรดกและพินัยกรรมส่วนใหญ่คืออิหม่าม ขั้นตอนในการดำเนินการของกลุ่ม
ตัวอย่างส่วนใหญ่คือการแบ่งตามบทบัญญัติศาสนาอิสลาม หรือลักษณะยอมความโดยมีการ
จดบันทึกและลงนาม และหากมีปัญหาก็จะใช้วิธีปรึกษาส่วนใหญ่จะปรึกษากับนักวิชาการศาสนา
2. ปัญหาที่กลุ่มตัวอย่างประสบจากการใช้กฎหมายอิสลาม คือการไม่มีกฎหมายรองรับและขาด
ความรู้ความเข้าใจในใช้กฎหมายอิสลามของมุสลิมในกรุงเทพมหานคร แนวทางการแก้ไข คือ จัด

1660 หะดีษ นับเป็นประโยชน์แก่มุสลิมเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งท่านอิหม่ามอัลนุคอรีฮ์และมุสลิมได้บันทึกไว้ในตำรา
ของท่านทั้งสอง(ห้องสมุดประวัติศาสตร์ และชีวประวัติ ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2557)

ให้มีการอบรมและพิมพ์เอกสารวิชาการเกี่ยวกับการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะมรดกพินัยกรรม ให้แก่มุสลิมในกรุงเทพมหานคร และให้มีกฎหมายบ้านเมืองรองรับ 3. ระดับความรู้ความเข้าใจในการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะมรดกและพินัยกรรมของมุสลิมในกรุงเทพมหานครกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศชายมีความรู้ความเข้าใจในการใช้กฎหมายอิสลามมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศหญิง กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุสูง ผู้มีความรู้ด้านศาสนาสูง และผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานมาก มีระดับความรู้ความเข้าใจในกฎหมายอิสลามลักษณะมรดกและพินัยกรรมสูง

งานวิจัยข้างต้นนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะมรดกและพินัยกรรม โดยศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข รวมถึงการยอมรับในการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะมรดก และพินัยกรรมในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความเหมือนกันในเรื่องของเนื้อหาที่เกี่ยวกับพินัยกรรมในอิสลาม โดยเฉพาะข้อบัญญัติ เงื่อนไข องค์กรประกอบ และประเด็นอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการทำพินัยกรรมตามหลักการอิสลาม โดยที่วิจัยเล่มนี้จะเน้นศึกษาเกี่ยวกับพินัยกรรมในอิสลามเป็นการเฉพาะไม่ได้ระบุถึงเรื่องการแบ่งมรดก สำหรับข้อแตกต่างในเรื่องของการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือ วิจัยเล่มนี้จะศึกษาจากการปฏิบัติจริงของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง ระดับความรู้ ความเข้าใจในหลักการ เงื่อนไข องค์กรประกอบเกี่ยวกับพินัยกรรมในอิสลาม รวมถึงปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไขเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงในการทำพินัยกรรม ส่วนวิจัยข้างต้นนั้นจะศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข และการยอมรับการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะมรดกและพินัยกรรมของกลุ่มตัวอย่างโดยเน้นการใช้กฎหมายอิสลามเป็นหลัก

1.2.3.2 งานวิจัย เรื่อง การจัดการมรดกตามหลักกฎหมายอิสลามของมุสลิมในจังหวัดสตูล โดย นายหมัดอูเส็น หมัดหมัน (หมัดอูเส็น หมัดหมัน, 2556: บทคัดย่อ)

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการด้วยกันคือ 1) เพื่อศึกษาหลักการเงื่อนไข ขั้นตอน และวิธีการจัดการมรดกตามหลักกฎหมายอิสลาม 2) เพื่อศึกษาระดับการศึกษา ระดับความรู้ความเข้าใจในหลักการ เงื่อนไข ขั้นตอน และวิธีการจัดการมรดก ตามหลักกฎหมายอิสลามของมุสลิมในจังหวัดสตูล 3) เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติ ปัญหา อุปสรรค ผลกระทบ และแนวทางแก้ไขในการจัดการมรดกของมุสลิมในจังหวัดสตูล สำหรับวิธีการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธี การวิจัยเอกสารและการวิจัยภาคสนาม การวิจัยเอกสารผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากอัลกุรอาน อัลหะดีษของท่านเราะสูล ﷺ หนังสือตำรา ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ ส่วนการวิจัยภาคสนามผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยสำรวจกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้สถิติแบบร้อยละ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด (อิหม่ามจำนวน 75 คน คอเต็บจำนวน 41 คน และบิลาลจำนวน 28 คน) ทุกอำเภอในจังหวัดสตูลรวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 144 คน และทำการ

สัมภรณ์คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล(ประธานฯ 1 คน และรองประธานฯ จำนวน 4 คน) คณะโต๊ะยุติธรรมประจำศาลจังหวัดสตูลจำนวน 1 คน และผู้ที่มาติดต่อ ที่ศาลจังหวัดสตูลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งแต่งตั้งผู้จัดการมรดก หรือผู้ที่มาติดต่อที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลเพื่อขอให้คณะกรรมการฯ ไกล่เกลี่ยเรื่องมรดกของผู้ตาย หรือผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการมรดกจำนวน 15 คน เพื่อประกอบและยืนยันข้อมูลแบบสอบถามที่ได้จากคณะกรรมการอิสลามประจำ มัสยิด ผลการวิจัยพบว่า 1. เมื่อมุสลิมถึงแก่ความตายทรัพย์สินทั้งหมดและสิทธิบางประเภทของผู้ตายกลายเป็นมรดก จะต้องจัดการไปตามขั้นตอนของการจัดการมรดกที่กฎหมาย อิสลาม กำหนดไว้ เพื่อกระจายกองมรดกให้แก่ผู้มีสิทธิรับทุกประเภท โดยเริ่มจากการชำระหนี้สิน ทั้งหนี้สินของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เช่นจ่ายทานบังคับ (الزكاة) หากครบเงื่อนไข หนี้สินระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ชำระค่าสินไหมทดแทน หากเจ้ามรดกประทุษร้ายต่อชีวิตหรือร่างกายบุคคลอื่น ใ้ถอนจำนอง หรือจำนำที่เจ้ามรดกได้เอาประกันไว้ ใช้จ่ายในการจัดการศพทั้งของผู้ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของ เจ้ามรดกและของเจ้ามรดกเอง ชำระหนี้สินอื่นๆ ปฏิบัติตามพินัยกรรมที่เจ้ามรดก ได้ทำไว้ และแบ่งปันกันในระหว่างทายาท 2. มุสลิมในจังหวัดสตูลมีวุฒิการศึกษาด้านศาสนาต่ำกว่าระดับชานาวิซี และมีความรู้ความเข้าใจในหลักวิชาฟารอฮฺ (الفرائض) ระดับปานกลาง เนื่องจากวิชานี้ไม่มีในหลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาทั้งของรัฐและของเอกชนอย่างชัดเจน ยกเว้นบางสถาบันเท่านั้นที่นำมาสอนเสริมให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษา และการจัดการมรดกของผู้ตายในจังหวัดสตูลต้องอาศัยผู้นำศาสนาที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ช่วยแนะนำ และจัดการแบ่งปันมรดกให้ 3. การจัดการมรดกของมุสลิมในจังหวัดสตูลประสบปัญหาอุปสรรคหลายอย่าง เช่นทายาทของผู้ตายละเลยไม่ยอมจัดการแบ่งมรดกของผู้ตายภายในเวลาที่เหมาะสม โดยปล่อยให้กองมรดกตกอยู่ในความครอบครองของทายาทเพียงบางคน และนำผลประโยชน์จากกองมรดก หรือบางส่วนจากกองมรดกมาบริโภคเป็นการส่วนตัว ซึ่งส่งผลกระทบต่อทายาท และผู้ที่มีสิทธิในกองมรดกคนอื่นๆ 4. แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมรดกของมุสลิมในจังหวัดสตูลมีหลายวิธีเช่น 1. ให้บรรจิวินิจฉัยฟารอฮฺวิชาว่าด้วยการจัดการมรดกเข้าในหลักสูตรการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับอุดมศึกษาในสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนและให้มีการอบรมผู้นำศาสนา ผู้นำ ชุมชนทุกระดับ เพื่อเพิ่มทักษะในหลักวิชานี้ให้องค์กรทางศาสนาหรือองค์กรทางภาครัฐมีอำนาจบังคับให้ทายาทของผู้ตายดำเนินการ จัดการมรดกในเวลาที่เหมาะสมเพื่อตัดวงจรของปัญหาทุกประเภทให้อยู่ในวงจำกัด และให้จัดบันทึกข้อตกลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการแบ่งมรดก ส่งเสริมให้มีการทำวะกัฟ (الوقف) หรือการมอบถาวรวัตถุให้เป็นศาสนกุศลเพื่อลดจำนวนทรัพย์สินที่จะตกเป็นมรดก และเพื่อลดความต้องการและการขัดแย้งของ

กลุ่มทายาท และให้ถือว่าการยกทรัพย์สินให้แก่ทายาทตกเป็นโมฆะหากไม่ได้จดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ต่อเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยข้างต้นนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการมรดกตามหลักกฎหมายอิสลาม หลักการ เงื่อนไข ขั้นตอน วิธีการจัดการมรดก ความรู้ความเข้าใจ แนวปฏิบัติ ปัญหา อุปสรรค ผลกระทบ และแนวทางแก้ไขในการจัดการมรดกของมุสลิมในจังหวัดสตูล ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการทำวิจัยเล่มนี้ โดยเฉพาะในเรื่องของระเบียบวิธีในการดำเนินการวิจัย เนื่องจากวิจัยข้างต้นนั้นศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดเดียวกัน ดังนั้นจึงมีข้อแตกต่างกันในเรื่องของหัวข้อวิจัย โดยที่วิจัยเล่มนี้จะเน้นหนักไปในทางพินัยกรรมในอิสลาม ส่วนวิจัยข้างต้นนั้นจะเน้นไปในด้านการจัดการมรดกตามหลักกฎหมายอิสลามเป็นหลัก ซึ่งมรดกและพินัยกรรมทั้งสองเรื่องนี้มีมีความเกี่ยวพันกันในด้านกฎหมายอิสลาม

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพินัยกรรมในอิสลาม

1.3.2 เพื่อศึกษาระดับความรู้ ความเข้าใจในหลักการ เงื่อนไข องค์ประกอบเกี่ยวกับพินัยกรรมในอิสลามของมุสลิมในอำเภอเมืองจังหวัดสตูล

1.3.3 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงในการทำพินัยกรรมของมุสลิมในอำเภอเมืองจังหวัดสตูล

1.4 คำถามวิจัย

1.4.1 ระดับความรู้เกี่ยวกับการทำพินัยกรรมของมุสลิม ในอำเภอเมืองจังหวัดสตูลนั้นเป็นอย่างไร?

1.4.2 ลักษณะการทำพินัยกรรมของมุสลิมในอำเภอเมืองจังหวัดสตูลนั้นเป็นอย่างไร?

1.4.3 ปัญหาและอุปสรรคในการทำพินัยกรรมของมุสลิมในอำเภอเมืองจังหวัดสตูลนั้นเป็นอย่างไร?

1.4.4 แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำพินัยกรรมของมุสลิมในอำเภอเมืองจังหวัดสตูลนั้นเป็นอย่างไร?

1.5 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1.5.1 ทราบถึงลักษณะการทำพินัยกรรมของมุสลิมในอำเภอเมืองจังหวัดสตูล

1.5.2 ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการทำพินัยกรรมของมุสลิมในอำเภอเมือง จังหวัดสตูล

1.5.3. ทราบถึงการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการทำพินัยกรรมของมุสลิม ในอำเภอเมือง จังหวัดสตูล

1.5.4. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้สนใจเกี่ยวกับการทำพินัยกรรมของมุสลิมใน อำเภอเมืองจังหวัดสตูล

1.5.5. เป็นแนวทางขยายการใช้กฎหมายอิสลามเกี่ยวกับการทำพินัยกรรมของ มุสลิมในอำเภอเมือง จังหวัดสตูลและจังหวัดอื่นๆ ต่อไป

1.6 ขอบเขตการวิจัย

1.6.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพินัยกรรมในอิสลาม บทบัญญัติ กฎเกณฑ์ วิทบัญญัติ ประเภท เงื่อนไข องค์ประกอบ และวิธีการทำพินัยกรรมตามหลักการอิสลาม โดยศึกษา จากอัลกุรอาน อัลหะดีษ ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.6.2 ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาลักษณะการทำพินัยกรรมของมุสลิมเฉพาะใน เขตต่างๆของอำเภอเมืองจังหวัดสตูลที่มีมุสลิมอาศัยอยู่และมีมัสยิดตั้งอยู่เท่านั้น โดยจะศึกษากลุ่ม ตัวอย่างจากประชากรทั่วไป ผู้ที่มีความรู้ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำพินัยกรรมตามกฎหมาย อิสลามในอำเภอเมืองจังหวัดสตูลดังต่อไปนี้

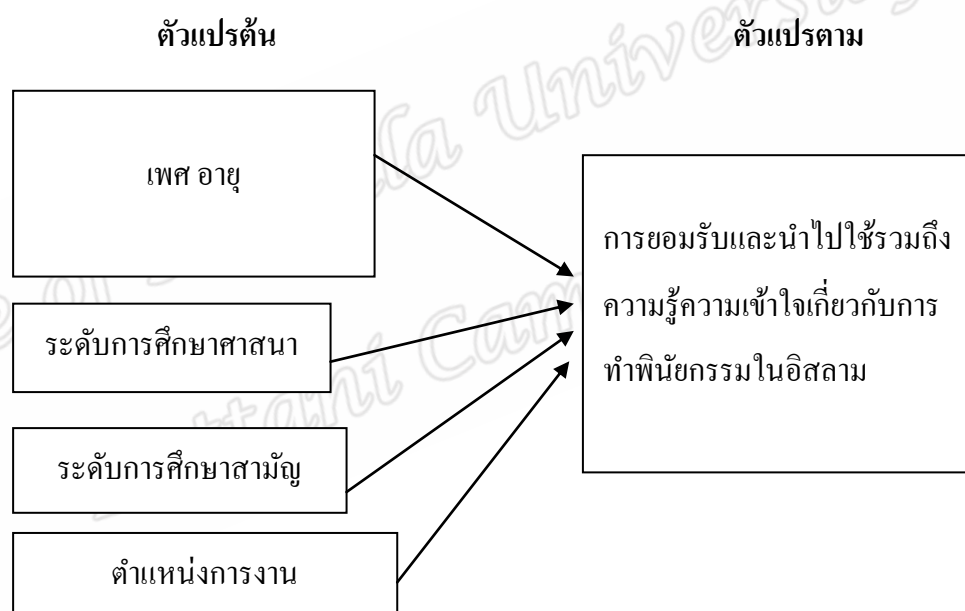
1.6.2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ประธาน รองประธาน คณะกรรมการ อิสลามประจำจังหวัดสตูล คณะผู้พิทักษ์ธรรม อิหม่าม คณะกรรมการมัสยิด นักวิชาการอิสลาม ตลอดจนมุสลิมและมุสลิมะฮ์ในอำเภอเมืองสตูล โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรเพื่อใช้เฉพาะในการเก็บข้อมูลโดยการ สัมภาษณ์ อย่างเดียว ได้แก่ ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล 1 คน รองประธาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล 3 คน หัวหน้าฝ่ายวิชาการของสำนักงานคณะกรรมการ อิสลามประจำจังหวัดสตูล 1 คน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล 5 คน คณะผู้พิทักษ์ธรรม ประจำศาลจังหวัดสตูล 1 คน นักวิชาการอิสลามในอำเภอเมืองจังหวัดสตูล 4 คน และอิหม่าม

ประจํามัศยิดในอำเภอเมืองจังหวัดสตูล (เฉพาะมัศยิดที่จดทะเบียนกับทางราชการเท่านั้น) 5 คน รวมกลุ่มตัวอย่างนี้จำนวน 20 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาโดยการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม จำนวน 130 คน จากอิหม่ามและคณะกรรมการมัศยิดในอำเภอเมืองจังหวัดสตูล (เฉพาะมัศยิดที่จดทะเบียนกับทางราชการเท่านั้น) คัดเลือกโดยใช้วิธีการเจาะจง 35 มัศยิด จากจำนวนมัศยิด 69 หลัง โดยกำหนดว่า 1 มัศยิดต่อกรรมการ 2 คน จำนวนทั้งสิ้น 70 คน และมุสลิมและมุสลิมะฮ์ในอำเภอเมืองจังหวัดสตูล เป็นรายบุคคลมีทั้งหมด จำนวน 60 คน โดยกำหนดตำบลละ 5 คน จาก 12 ตำบล

1.6.3 กรอบแนวคิด



ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยเรื่อง “พินัยกรรมในอิสลาม ศึกษาการปฏิบัติจริงของมุสลิม ในอำเภอเมืองจังหวัดสตูล” ผู้ทำการวิจัยมีนิยามศัพท์เฉพาะดังนี้

1.7.1 พินัยกรรมในอิสลาม หมายถึง การสละกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ซึ่งจะมีผลภายหลังเสียชีวิตไปแล้วเรียกการสละนี้ว่า วะศียะฮ์ เพราะความดีที่ผู้ท้าวะศียะฮ์ ได้ทำไว้ในคุณยານี้ จะส่งผลไปถึงเขาในอาคีเราะฮ์

1.7.2 พิณัยกรรมทั่วไป หมายถึง พิณัยกรรมของไทยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

1.7.3 อิสลาม (الإسلام) แปลว่า มอบตัว นอบน้อมถ่อมตน และสันติ หมายถึง ศาสนาอิสลาม ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่า มุสลิม ดังนั้นมุสลิมก็ต้องน้อมรับอิสลามอย่างสมบูรณ์ โดยมอบตัวทั้งทางใจ ทางวาจาและทางกาย

1.7.4 มุสลิม (مسلم) คือ ผู้ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ว่าเป็นพระเจ้าที่แท้จริงแต่เพียงพระองค์เดียว และนอบน้อมยอมจำนนต่อพระประสงค์ของพระองค์โดยสิ้นเชิง

1.7.5 ความรู้ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการทำพิณัยกรรมในอิสลาม

1.7.6 ปัญหาและอุปสรรค หมายถึง การไม่ได้รับความสะดวกในการทำพิณัยกรรม หรือไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำพิณัยกรรม คำตัดสินของผู้รู้กฎหมายไม่เป็นที่สิ้นสุด ผู้ที่ไม่พอใจในการตัดสินสามารถนำเรื่องมาฟ้องศาลได้

1.7.7 นักวิชาการศาสนาอิสลาม หมายถึง คณะโต๊ะยุติธรรม โต๊ะครู ครูที่สอนศาสนา ที่จบการศึกษาในประเทศระดับนานาชาติ และครูสอนศาสนาที่จบปริญญาตรีหรือปริญญาโทจากในประเทศและต่างประเทศ และผู้ที่มีความสามารถตอบปัญหาศาสนาตามพิณัยกรรมในอิสลามที่เป็ที่รู้จักและนับถือของคนทั่วไป

1.8 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พิณัยกรรมในอิสลาม ศึกษาการปฏิบัติจริงของมุสลิมในอำเภอเมืองจังหวัดสตูล” ผู้วิจัยได้สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1.8.1 เครื่องหมาย ﴿...﴾ วงเล็บดอกไม้วัดสำหรับอายะฮ์อัลกุรอาน

1.8.2 เครื่องหมาย “...” เป็นเครื่องหมายที่ใช้สำหรับการแปลความหมายของอัลกุรอานและอัลหะดีษ ตลอดจนคำพูดของนักวิชาการที่นำมาอ้างอิง

1.8.3 ((...)) วงเล็บปีกกู่ ใช้สำหรับตัวบทอัลหะดีษ

1.8.4 (...) วงเล็บเดี่ยว ใช้สำหรับการเขียนอ้างอิงและการอธิบายศัพท์ที่สำคัญ

1.8.5 สัญลักษณ์ ﷻ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “สุบหานะฮ์ วะตะอาลา” ซึ่งมีความหมายว่า “พระองค์ทรงมหาบริสุทธิ์และสูงส่งยิ่ง” เป็นคำที่มุสลิมใช้กล่าวยกย่องและสรรเสริญพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ หลังจากที่ได้อ่านนามพระองค์

1.8.6 สัญลักษณ์ ﷺ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “ศ็อลลัลลอฮุ อะลัยฮิ วะสัลลัม” ซึ่งมีความหมายว่า “ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานความโปรดปรานและความสันติแด่ท่าน” เป็นคำที่มุสลิมใช้หลังจากได้มีการกล่าวถึงนบีมุฮัมมัด ﷺ

1.8.7 สัญลักษณ์ ﷻ เป็นภาษาอาหรับ มาจากคำว่า “อะลัยฮิสสะลาม” หมายถึง ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานความสันติแก่ท่าน เป็นคำที่ใช้หลังจากได้มีการกล่าวถึงท่านนบีหรือเราะสุลท่านอื่นยกเว้นนบีมุฮัมมัด ﷺ หลังจากที่มีการกล่าวถึง

1.8.8 สัญลักษณ์ ﷺ เป็นภาษาอาหรับ มาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮูอันฮู” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงโปรดปรานแก่เขา” จะเขียนต่อท้ายเสาะหาบะฮ์ทุกครั้งหลังจากที่มีการกล่าวถึง

1.8.9 สัญลักษณ์ ﷺ เป็นภาษาอาหรับ มาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮูอันฮา” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงโปรดปรานแก่นาง” จะเขียนต่อท้ายเสาะหาบิยะฮ์ทุกครั้งหลังจากที่มีการกล่าวถึง

1.8.10 สัญลักษณ์ ﷺ เป็นภาษาอาหรับ มาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮูอันฮูมา” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงโปรดปรานแก่เขาทั้งสอง” จะเขียนต่อท้ายเสาะหาบะฮ์หรือเสาะหาบิยะฮ์จำนวนสองท่านทุกครั้งหลังจากที่มีการกล่าวถึง

1.9 ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยเรื่อง “พินัยกรรมในอิสลาม ศึกษาการปฏิบัติจริงของมุสลิมในอำเภอเมืองจังหวัดสตูล” ผู้ทำการวิจัยมีข้อตกลงเบื้องต้นดังนี้

1.9.1 ในการอ้างอิงหลักฐานต่างๆ เกี่ยวกับพินัยกรรมอิสลามผู้วิจัยยึดหลักฐานจากอัลกุรอาน ฮิสฎุนนะฮ์ และทัศนะของนักวิชาการ

1.9.2 การแปลความหมายพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานเป็นภาษาไทยผู้วิจัยใช้พระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน พร้อมคำแปลเป็นภาษาไทยของสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย ฉบับแปล ศูนย์กษัตริย์พะฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน แห่งนครมาดีนะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย

1.9.3 การเปรียบเทียบตัวอักษรอาหรับ-ไทย ผู้วิจัยใช้ตามตารางการเปรียบเทียบของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี